

Autor: Jacob Burckhardt

V 18. století nastupuje moderní kultura, ale už r. 1815 se řítí do velké krize (...): nastupuje civilizace podnikání a hospodářského rozmachu. Tyto zájmy se považují stále víc za princip, který určuje svět.

Nejdřív to zkusil donucovací stát se svým merkantilismem. Po něm následovala politická ekonomie s různými školami a sektami a doporučovala dokonce jako ideál i svobodný obchod; avšak teprve po roce 1815 padly všechny překážky [1] – cechovnictví, různá omezení živnostenského podnikání; nastala možnost volně převádět pozemkové vlastnictví a disponovat jím podle potřeb průmyslu. [2] Anglie se svým světovým obchodem a průmyslem se stala všeobecným vzorem.

Začala v masovém měřítku používat kamenného uhlí a železa, vyrobila stroje pro průmysl a položila tím základy velkovýrobě, zavedla dopravu parolodí a železnicí, pomocí fyziky a chemie provedla vnitřní industriální revoluci a prostřednictvím bavlny se zmocnila vlády nad velkospotřebou. K tomu přistupuje nesmírný rozmach úvěru v nejširším slova smyslu, [3] vykořisťování Indie, koloniální expanze až do Polynésie atd., zatímco Spojené státy se současně zmocnily celé Severní Ameriky a světovému obchodu byla zpřístupněna i východní Asie.

[...státu zbyla pro vlastní seberealizaci...už jen policejní, ochranná a správní funkce. Průmysl...se nakonec domáhá..., aby (stát) zrušil všechny bariéry obchodu...a usiluje o co největší celní území, aby sám byl co nejmnocnější.]

V této době se navíc silně projevuje politický a sociální dosah idejí Francouzské revoluce. Konstituční, radikální, sociální tendence proklamací všeobecné rovnoprávnosti proniká tiskem

s obrovským efektem do veřejnosti; státní vědy se stávají obecným vlastnictvím, statistika a politická ekonomie arzenálem, kam si každý chodí pro výzbroj, přiměřenou jeho povaze; každý pohyb je ekonomizován. Církev se jeví jako iracionální prvek; lidé si přejí náboženství, ale bez ní.

Z toho všeho vyplývá velká krize pojmu stát, kterou prožíváme... Co je však nejdůležitější: hrozí, že budou úplně setřeny hranice mezi úkoly státu a úkoly společnosti. Nejsilnější impuls k tomu dala Francouzská revoluce se svými *lidskými právy*, zatímco stát musel být rád, že ve své ústavě vyvážl s rozumnou definicí *občanských* práv. V každém případě se přitom mělo – jak oprávněně připomíná Carlyle – také trochu pamatovat na lidské povinnosti...

Z knihy *Úvahy o světových dějinách*, Olomouc 1996, překlad Jiří Loser. Původní německé vydání vyšlo v roce 1905 z autorovy pozůstalosti.

Poznámky DP:

1. Historik **Paul Johnson** píše: „Od roku 1815 zavedli Rothschildové nový trend v mezinárodním bankovníctví. Možná to byl svým způsobem klíčový faktor při zrození moderní doby... (*Zrození moderní doby: devatenácté století*, Praha 1998, s. 649). Pouze civilizace devatenáctého století se tak stala ekonomickou v jiném a zvláštním smyslu, neboť se opřela o motiv, který se v historii lidských společenství pouze zřídka uznával za právoplatný a čestný.

2. Ve Francii a na velké části kontinentu zavedl středostavovské (=buržoazní) formy vlastnictví **Napoleonův kodex**, který udělal z půdy obchodovatelný statek a hypotéce dal charakter soukromé občanské smlouvy. Druhým stadiem, překrývajícím se s prvním, bylo podřízení půdy potřebám rychle rostoucích městských populací. I když půdu samu nelze fyzicky zmobilnit, její výnos ano, pokud to dovolují zákon a dopravní možnosti.

3. Jen za desetiletí 1815–1825 bylo podle Johnsona vydáno víc „cenných papírů“ než za celé předchozí století. Za většinu z těchto úvěrů ručila především banka Rothschildů... (c. d., tamtéž).